

Asia: VN/13118/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto säästöjen toteuttamistavoista

Ympäristöministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta (Lausuntopyyntö: VN/13118/2024).

Työllisyyttä edistäviin toimiin kannustaminen ja toimeentuloriippuvuuden vähentäminen ovat kannatettavia tavoitteita. Samalla kannatettavaa on, että lakitekstin suomen- ja ruotsinkieliset versiot vastaavat toisiaan.

Esitystä koskevat vaikutusarvioiden perusteella esitykselle asetettuja tavoitteita on vähintään haastavaa saavuttaa. Korvausajan lyhentäminen kolmesta vuodesta vuoteen on merkittävä muutos. Kotoutumislain kohderyhmä on heterogeeninen eivätkä kaikkien työllistymisvalmiudet ole yhtäläiset. Moni kotouttamislain kohderyhmään kuuluva on vaikeasti työllistyvä ja tarve moninaisille yhteiskunnan toimille ja monella on tarvetta pitkäaikaisille sosiaali- ja terveystaluuille. Lakimuutoksen tavoitteiden toteutuminen edellyttäisi lain kohderyhmiin kuuluvien työllistymisen ja yhteiskuntaan integroitumisen merkittävää nopeutumista. On kuitenkin hyvin epävarmaa, että tukien leikkaaminen nopeuttaa kotoutumislain kohderyhmään kuuluvien työllistymistä, sillä työllistymisen kitkat eivät ole sidoksissa tukijärjestelmään, vaan työllistymisen nopeuttamiseksi tarvittaisiin muita toimia, joiden järjestäminen vaikuttaa ainakin kotoutujan näkökulmasta muuttuvan hajanaisemmaksi. On myös epätodennäköistä, että nykyinen suhdannetilanne muuttuu lain voimaantumiseen mennessä, jolloin jo pelkästään suhdannetilanteesta työllistymiselle ja siten myös todennäköisesti hyvälle väestösuhteille syntyvä kitka on merkittävä.

Osalla kotoutumislain kohderyhmistä palvelutarve on myös sekä laaja että pitkäaikainen, ja jo peruslähtökohdat ja –taidot lähtökohdat kotoutumiselle voivat joukon sisällä vaihdella suuresti. Varsinkin lähtötilanteeltaan haastavammista tilanteista lähtevien nopea työllistyminen ei ole oletettavaa. Heille yksilöllisesti räätälöity ja selkeä kotoutumispolku palveluineen on erityisen tärkeä,

ja monialainen osaamisen ja palvelutarpeen arviointi yhteiskuntaan integroitumisen ja työllistymisen kannalta käytännössä välttämättömiä. Haasteita voi olla myös työllistymisen kannalta riittävän kielitaidon hankkimisessa, ja myös kotoutumiseen tarvittava aika vaihtelee lähtökohdista riippuen. Esitetyt leikkaukset voivat muiden vaikutusten lisäksi johtaa siihen, että heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden kotoutuminen pitkittyy ja asema niin työmarkkinoilla kuin yhteiskunnassa heikkenee. Kotoutumisen mahdollisuuksien heikkeneminen voi myös heikentää integroitumista yhteiskuntaan ja vahvistaa sen mukanaan tuomia niin yksilöiden elämäntilannetta kuin yhteiskuntaa epävakauttavia tekijöitä, joista voi myöhemmin koitua merkittäviä kustannuksia ja myös laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia esimerkiksi eriarvoistumisen ja segregaaation muodossa.

Koska nopea työllistyminen olisi lain tavoitteiden toteutumisen edellytys, on mahdollista, että muutos ei vähennä eikä lyhennä toimeentulotuen tarvetta esityksen tarkoittamalla tavalla, vaikka uudistus sinänsä kannustaisi vahvistamaan korvausten piiriin kuuluvan ryhmän työllistymisvalmiuksia. Voi siis käydä niin, että vaikka kotoutumislain mukaisesti toimeentulotuesta maksetun korvauksen enimmäisajan lyhentäminen vähentää valtion menoja, kasvavat hyvinvointialueiden ja kuntien menot niiden vastatessa kotoutumisen palveluista ja perustoimeentulotuen kustannuksista, ts. valtion säästöt siirtyvät kuntien ja hyvinvointialueiden kustannuksiksi ja heikentävät niiden taloutta. Oman haasteensa tuovat nopealla aikataululla kunnille tulevat uudet velvoitteet samaan aikaan, kun kunnat ottavat vastuun työllisyyspalveluista. On siis mahdollista, että aiotut nopean työllistymisen, toimeentuloriippuvuuden vähentämisen ja julkisen talouden säästöjä koskevat tavoitteet jäävät toteutumatta.

Lausunto laskennalliseen korvaukseen kohdistuvasta leikkauksesta (ml ns. korvausasetus)

-

Lausunto kumottaviksi esitetyistä pykälistä (normin purku)

Kotoutumisen kannalta on tärkeää, että toimenpide- ja palvelukokonaisuus on kotoutujalle helposti hahmotettava. Samalla on tärkeää, että kotoutumispalvelut ja niiden kehittäminen pohjautuvat tietoon. Kehittämisen kannalta riittävän tietopohjan saatavuus on tärkeää, mikä tarkoittaa, että kotoutumista ja kotoutumisen palveluja seurataan. Nyt annetussa esityksessä (45§) esitetään luopumista kuntien seurantavelvoitteesta, vaikka kuntien rooli kotoutumisessa on keskeinen. Seurantavelvoitteesta luopumisen riskinä on seurannan ja palveluiden kehittämisen sekä palveluiden vaikuttavuuden heikkeneminen. Pidemmällä ajalla tämä saattaa lisätä korjaavien toimien tarvetta ja näistä yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia. Mikäli seurantavelvoitteen poisto vähentää seurantaa tai heikentää sen laatua, kotoutumisen seuranta ei vaikeudu ainoastaan kuntatasolla, vaan myös valtakunnallisesti. Vahvan kustannusorientaation rinnalla kotoutumisen kokonaisuutta olisi tarkasteltava myös laajemmasta yhteiskunnallisesta näkökulmasta, jossa huomioitaisiin niin tulevat työvoimatarpeet, investointien houkutteluun vaikuttava maakuva kuin talouskasvun edellytysten luominen vaikuttavalla kotoutumisella.

Lausunto kevennettävistä tehtävistä (normin purku)

-

Alppi Samuli
Ympäristöministeriö

Nevalainen Jaana
Ympäristöministeriö